

Јована Н. Ђорђевић
Милош М. Ђорђевић
Миа М. Арсенијевић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за дидактичко-методичке науке

УДК 37.042:159.928.23-053.2
DOI 10.46793/Uzdanica20.2.197DJ
Оригинални научни рад
Примљен: 29. септембар 2023.
Прихваћен: 8. децембар 2023.

ЛИКОВНА КОЛОНИЈА КАО МОДЕЛ ПЕДАГОШКЕ ПОДРШКЕ ДАРОВИТОЈ ДЕЦИ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Апстракт: Рад се бави проблемом педагошког рада са децом предшколског узраста која показују даровитост за ликовно изражавање. Циљ рада је да прикаже резултате две ликовне колоније, реализоване као специфични модели васпитно-образовног рада са ликовно даровитом децом и укаже на потенцијал који овакав модел рада има у овој области. Две описане ликовне колоније продукт су научног и стручног рада ликовних уметника и методичара ликовног васпитања и образовања на Факултету педагошких наука у Јагодини, а учесници су била деца из предшколских установа у Јагодини, претходно идентификована као даровита за ликовно изражавање. Резултати реализованих ликовних радионица и ангажмана стручњака из области методике ликовног васпитања у спроведеним ликовним активностима двеју ликовних колонија показују ефектност изложеног модела рада. Закључак подразумева и препоруку даљег унапређивања овог модела како би се омогућила системска и перманентна педагошка подршка деци предшколског узраста даровитој за ликовно изражавање.

Кључне речи: даровитост за ликовно изражавање, ликовна колонија, модели подршке ликовној даровитости, васпитно-образовни рад са даровитом децом, предшколски узраст.

УВОД

Развојна психологија на развој човека гледа као на резултат интеракције између индивидуалних карактеристика и утицаја средине. Концепт развоја подразумева са једне стране урођене предиспозиције појединца, његове *појединачне* као генетичке факторе који дају једну полазну тачку. Са друге стране, међутим, стоји средина која подразумева друштвене, породичне, еколошке, социјалне, политичке и географске аспекте, а који утичу стимулишуће или отежавајуће на развој тих индивидуалних потенција-

ла (Монкс, Кацко 2005: 190). Код одређених људи потенцијали за бављење или продуктивност могу бити посебно изражени у појединачним или у више поља људске делатности, и тај високи потенцијал често се карактерише као даровитост (Вон Кароли, Винер 2005: 377). У контексту школе и образовања, даровити имају другачије потребе у односу на осталу децу, потребно им је више изазова (образовни контекст), али и контакт са себи сличнима (социолошки контекст). И мада ове потребе нису заправо различите од потреба које имају сва деца, разлика је у томе што изразито даровитима није пружена одговарајућа подршка у оквиру регуларне наставе (Вон Кароли, Винер 2005: 386).

Бавећи се питањем даровитости у области ликовног изражавања код деце млађег школског и предшколског узраста, размишљали смо о могућим педагошким приступима за пружање адекватне подршке овој деци у контексту неговања и даљег развијања те даровитости и пружања одговора на њихове социолошке и васпитно-образовне потребе. Кроз сарадњу са локалном предшколском установом, дошли смо до идеје да као модел подршке ликовно даровитој деци организујемо екстракурикуларне ликовне радионице у форми ликовне колоније. Тако бисмо омогућили диференцирани приступ унапређивању њихових вештина и знања и обезбедили услове за сарадњу деце која деле сличне потенцијале. У наставку рада образложићемо теоријски оквир којим смо се водили у концептуализацији овог модела рада са децом предшколског узраста даровитом за ликовно изражавање и описати две ликовне колоније које су до сада одржане на Факултету педагошких наука у Јагодини.

КАРАКТЕРИСТИКЕ ДАРОВИТОСТИ ЗА ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ

Контекст друштвене средине и културних конвенција изузетно је важан у разматрању карактеристика развоја дечјег цртежа јер дечја уметност се не може деконтекстуализовати. Дечји цртежи зависе од времена и места настанка и одражавају визуелне моделе и вредности са којима се деца срећу (Маравић 2014: 392). У контексту модерних европских друштава запажено је да развој дечјег ликовног израза у великој мери прати једну путању са препознатљивим фазама (Карлаварис 1986), које су посебно прецизно дефинисане у западаним културама (Винер 1999: 32). Око друге године живота дете почиње да шкраба, а око четврте године се на дететовим цртежима појављују већ неки препознатљиви мотиви које дете представља схематски (Винер 1999: 32; Кокс 200: 24–29). Период предшколског узраста спада у фазу *Схеме и симбола*, односно, по Карлаварисовој дефиницији, *Стадијум развијене схеме или фазу интелектуалног реализма* која траје оквирно у пе-

риоду од 6. до 9. године живота детета (Карлаварис 1986: 42). Георг Кершерштајнер је ову поделу фаза извршио тако да се период 4–7. године назива *Фазом схеме и симбола*, а период 7–10. године *Фазом облика и појава* (Којић, Карлаварис, Којић 2020: 97). Дечји цртежи око 7. године имају највише сличности са ликовним изразом одраслих уметника у смислу инвентивности, имагинације, експресије и са мало обзира према реалистичној репрезентацији. Деца се у овом узрасту играју бојом и формом, па се ова фаза назива и преконвенционалном или цветајућом фазом (Винер 1999: 32). Дете у фази развоја цртежа између 6. и 7. године живота „[...] тежи да прикаже стварне облике, али ликовни израз се темељи још увек на интензивном емоционалном доживљавању и затеченом искуству и знању, па нам се чини да дете опет 'прави грешке' у посматрању и представљању. [...]. Ако даље пратимо приказ људске фигуре и у овом стадијуму, може се видети да је она знатно обогаћена свим потребним детаљима кој(е) стварно постоје на фигури: врат се јасно одваја од трупа, труп је обавезно обучен у различиту одећу, којој се нарочито поклања пажња” (Карлаварис 1986: 46).

Иако деца у овој фази приказују детаљима фигуре различитост полава, узраста и занимања, приметно је да се током предшколског узраста ретко спонтано јавља приказ фигуре у покрету. Фигуре се приказују доминантно *en-face*, а покрет се најчешће приказује тако што се ноге или руке одигну од тла или рашире. Акцент на активности појављује се око 8. или 9. године живота, када деца теже реалистичности приказа, али им и постаје занимљиво да приказују фигуру која се бави неком активношћу (Кокс 200: 59). Познајући опште карактеристике фаза дечјег цртежа, може се пратити и приметити да ли се дете у овој области изражавања развија у складу са уопштеним очекивањима или пак касни или брже напредује у односу на очекивани просек. Поред тога, начин на који деца представљају простор на цртежу такође се развија с годинама. Наиме, на почетку се уочава неразумеваче простора и просторних односа, са објектима разбацаним по читавој површини папира, који се затим постепено нижу у хоризонталне низове најчешће по доњој ивици папира, да би након шесте године фриза почео да се разбија и на цртежу се приказују једноставни односи у простору попут испред–иза, горе–доле (Карлаварис 1986: 60). Описане карактеристике дечјег ликовног израза у свакој од фаза развоја цртежа указују да се одступања (у виду напреднијег) од очекиваног израза фазе развоја цртежа, односно бржи напредак у ликовном изразу, могу сматрати индикаторима даровитости за ликовно изражавање.

Сама концепција појма даровитости у стручној литератури није јединствена. Различити аутори приступају разматрању и објашњавању ове појаве из различитих углова (Фајфер 2018; Стернберг, Царвин, Григоренко 2011; Кер 2009; Кауфман, Стернберг 2008; Фајфер, Блеј 2008; Стернберг, Дејвидсон 2005). Анализирајући радове актуелних аутора у пољу даровитости, примећује се да је једна од незаобилазних референци *модел ипри ирсциена*

Јозефа Рензулија (Рензули 1978). У концепцији даровитости овај модел служи као развојни модел за унапређивање креативне продуктивности (Рензули 2005; 1999; 1986). Рензули наглашава да „све док постоје разлике у мишљењима различитих стручњака, неће бити једне јединствене дефиниције даровитости и то вероватно тако и треба да буде” (Рензули 2005: 248) и разликује две врсте даровитости. Прву врсту чини „школска даровитост” (*schoolhouse giftedness*) која подразумева висок успех деце у оним областима и дисциплинама које се вреднују у школи и то је даровитост која се лако мери стандардизованим тестовима. Деца која поседују ову врсту даровитости заправо имају одлично развијене аналитичке вештине због којих лако савладавају школско градиво и имају одличне оцене у школи. Са друге стране, Рензули препознаје и „креативну продуктивну даровитост” која се односи на способност развијања оригиналних идеја, продуката, на уметнички израз (Рензули 1999: 8, 9). Ситуације учења које промовишу ову врсту даровитости заснивају се на примени мишљења и знања у интегрисаном, индуктивном и приступу окренутом на решавање проблема. Ова врста даровитости специфична је по томе што има тенденцију да се односи на једну област, па тако, у контексту теме нашег рада, ми даље говоримо о креативној продуктивној даровитости у области ликовног изражавања.

На основу горе изложених карактеристика дечјег цртежа по фазама развоја, може се закључити да приказ људске фигуре на цртежу, нарочито приказ фигуре у покрету, као и приказ односа у простору и самог простора, имају значајно место у процени потенцијалне ликовне даровитости код детета. Елен Винер (Ellen Winner), са друге стране, ослањајући се на теорију визуелног мишљења Рудолфа Арнхајма (Rudolph Arnheim), поставља питање које би још одлике детета даровитог у ликовном изражавању могле бити индикатор те даровитости (Винер 1993: 33). Као један од показатеља даровитости у области ликовног изражавања код деце препознала је, са једне стране, већ споменути брз прелазак из фазе схеме и симбола коју она назива *flowering* (цветање) (Винер 1993: 33). Ова деца дакле веома брзо пређу из очекиване фазе у наредну и на веома раном узрасту креирају цртеже који су напредни у погледу реализма, показујући напредан ниво визуелног мишљења у способности да прикажу детаљне карактеристике објеката које цртају веома зрело. То би значило да људска фигура на узрасту од 6 година не бива приказана као што је очекивано – типски, схематски и једноставно, већ са више елемената који јој припадају у реалности, а резултат су посматрања и размишљања детета као на цртежу одрасле особе. Дакле, даровитост се у овом случају одражава у томе што, иако пролазе кроз исте фазе као и сва друга деца, тај прелазак код даровите деце је бржи. Винер ипак упозорава да ово није универзални показатељ ликовне даровитости код деце. Ауторка препознаје групу деце код које се ликовна даровитост препознаје у начину на који се играју и експериментишу ликовним и естетским елементима цр-

тежа, док представа фигура може задржати одлике карактеристичне за фазу схеме и симбола (Винер 1993: 33). Поред карактеристика ликовног приказа, ликовна даровитост може се препознати и у дететовом понашању, као што је изражена мотивација детета да се бави ликовним активностима и висок ниво посвећености решавању ликовних проблема (Ђорђевић 2022: 200–202).

РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ У ОКВИРУ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Како Рензули објашњава, сврха сваког напора идентификације одређене врсте даровитости или потенцијалне даровитости треба да буде обезбеђивање одређених врста специјализованих програма, ситуација и искустава учења који обећавају унапређивање и развој карактеристика тих одређених даровитости, максимални когнитивни раст и самоиспуњење (Рензули 1999: 7; 2005: 249). Рензули такође наглашава да модел рада са даровитима треба да буде усмерен на питање како најспособнији ученици приступају и примењују информације, пре него како их акумулирају (Рензули 2005: 249). Калахан и Милер размишљају о пожељном моделу рада са даровитом децом као о „моделу који одговара на потребе детета” (*child-responsive model*), а карактеришу га: одговарање на потребе оног ко учи обезбеђујући му одговарајућу средину за учење и проширивање знања и вештина; креирање изазовних ситуација и задатака учења које од даровитих траже максималну примену знања и вештина; заснивање ситуација учења на Виготској теорији „зоне наредног развоја”, односно ангажовање даровитог детета у процесима учења који највише могуће доприносе развоју (Калахан, Милер 2005: 38).

У овом раду кључно је питање: Како адекватно приступити васпитно-образовном раду са децом предшколског узраста у оквиру формалног предшколског васпитања једном када је код њих препозната даровитост за ликовно изражавање?

Монкс и Кацко наводе: „Суштински принцип образовања даровитих ученика подразумева индивидуализацију и диференцијацију” (Монкс, Кацко 2005: 194). Питање је како применити овај принцип у оквирима формалног предшколског васпитања. Рад са децом предшколског узраста од васпитача захтева перманентну бригу о целомитом развоју детета. Предшколски васпитачи стога у оквиру свакодневних активности са децом планирају стратегије којима би се подржала персонална и делатна добробит детета. Да би се успешно развијала способност деце да уче, васпитачи би требало да поседују и неопходне компетенције за идентификацију и неговање различитих категорија даровитости код деце (Јевтић 2009: 251). У идеалним условима, васпитачи би имали могућности да прате интересовања и способности сваког детета и сваком детету омогуће услове и средства индивидуализовано, како

би свако дете могло да се бави оним што њега лично окупира, интригира или инспирише. Чињеница је пак да рад са великим групама деце не омогућава васпитачима да развијају пројеката и планирању ситуација учења приступају индивидуализовано, па чак ни да препознају латентне потенцијале сваког детета. Поред овога, поставља се и питање компетенција васпитача да ефикасно и ефектно раде на неговању ликовне даровитости. Нереално је очекивати да васпитачи поседују довољно кометенција за идентификацију и развијање свих облика даровитости које се код различите деце могу исполити на различитим нивоима. Резултати једног истраживања спроведеног у Хрватској показали су да разочаравајуће велик број васпитача погрешно идентификује даровитост за ликовно изражавање у процесу процене дечијих ликовних радова (Брајчић, Кушчевић 2019: 30). Истраживање спроведено у Златиборском округу у Србији је својим резултатима показало да чак ни наставници ликовне културе, који по Закону о основном образовању и васпитању имају обавезу да креирају Индивидуални образовни план (ИОПЗ) за даровите ученике, не спроводе то у пракси (Селаковић, Ђорђевић 2019: 241). Поред компликоване формалне процедуре око припреме ИОПЗ, постојећи школски систем не иде у прилог развијању посебних програма за рад са децом која поседују ликовну даровитост (Селаковић, Ђорђевић 2019: 242).

ЛИКОВНА КОЛОНИЈА КАО МОДЕЛ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА СА ДЕЦОМ ДАРОВИТОМ ЗА ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Имајући горе наведено у виду, на Факултету педагошких наука у Јагодини дошли смо до закључка да би од велике помоћи васпитачима, а од непроцењиве користи даровитој деци, било укључивање стручних сарадника – методичара ликовног васпитања и образовања и ликовних уметника – у планирање и реализацију адекватних модела рада за подршку неговању ликовне даровитости. Као модел рада, који би могао да поштује принципе диференцијације и индивидуализације и који одговара потребама ове специфичне групе деце, предложили смо модел *ликовне колоније*. Термин *уметничка колонија* углавном подразумева групу уметника (најчешће ликовних уметника или композитора) који једно одређено време живе и раде на истом месту у некој алтернативној врсти заједнице (Алдрих 2008: ii). У 19. веку су ове заједнице биле подстакнуте жељом уметника да се изместе из урбаних средина у руралне крајеве ближе природи (Алдрих 2008: 2). У садашњем контексту, *ликовна колонија* подразумева организовани рад групе афирмисаних ликовних уметника, који на једном месту у једном одређеном временском трајању раде свако на свом пројекту, међусобно комуницирају, размењују идеје и граде професионалне везе. Ликовне колоније не пред-

стављају редак облик ваннаставних активности које се организују за децу и ученике различитих узраста у циљу подстицања и развоја ликовног стваралаштва (Филиповић 2016: 46).

У циљу неговања ликовне даровитости деце осмислили смо посебан програм ликовних колонија као специфичних педагошко-методичких програма. Ликовна колонија, у нашем контексту, подразумева посебно креирану ситуацију и искуство учења за децу код које је препознат натпросечни потенцијал за ликовни рад. Као посебан модел рада са ликовно даровитом децом, ликовна колонија има сврху да деци, код које се препознају одређени показатељи даровитости у ликовном изражавању, обезбеди са једне стране педагошку пажњу, а са друге стране стицање новог искуства корисног за њихов даљи развој у овој области. У наставку ћемо представити концепцију и стручни приступ организацији програма *Ликовне колоније као подршке деци предшколској узрасној даровитој за ликовно изражавање* коју смо реализовали 2022. и 2023. године.

С обзиром на услове и програм рада у предшколским установама, довели смо одлуку да се ликовној колонији приступи као ко-куруларној активности која ће се одвијати након што деца заврше са својим регуларним активностима у вртићу. Креирању програма ликовне колоније у сарадњи су приступили методичари ликовног васпитања и образовања и ликовни уметници. Концепт програма заснован је на реализацији комплексних ликовних активности које су у контексту развоја креативности и визуелног мишљења подстицајније за даровиту децу у односу на активности које се реализују у предшколским установама, чиме се поштује принцип диференцијације. Мањи број деце у односу на групе у предшколским установама и већи број укључених стручњака у рад са децом на ликовној колонији омогућава индивидуализован приступ раду са сваким дететом учесником колоније. Програм ликовне колоније такође подразумева креирање специфичних услова у којима се подржава развој даровитости за ликовно изражавање деце предшколског узраста кроз сарадњу деце са ликовним уметницима компетентним да деци приближе разноврсне ликовне технике и поступке у циљу надоградње знања стеченог у предшколској установи. У раду са уметницима деца стичу увид у сложене процесе уметничког стваралаштва, уче нове појмове из области уметности, а нова средина додатни је мотивациони фактор за ликовни рад. Посебан значај ликовне колоније јесте и међусобно упознавање деце из различитих вртића која су, на свој начин, даровита за ликовно изражавање, њихово дружење, дељење искуства и размена идеја. Као место реализације ликовне колоније одређен је сликарски атеље Факултета педагошких наука у Јагодини који као нова средина за децу потенцијално представља додатни фактор подстицаја за учешће у новој ситуацији учења. Одређено је да на ликовној колонији учествује до десеторо деце предшколског узраста. Учесници ликовне колоније одабрани су процесом идентификације која

је вршена процедурама и инструментима посебно креираним у ту сврху, а који су подразумевали: 1) тестове засноване на *Кларковом тјесту за процену способности цртања* (CDAT – *Clark's Drawing Abilities Test*) и на резултатима истраживања *Експерименталној програма за естетско процењивање у оквиру ликовној васпитања у основној школи* (Крагуљац, Карлаварис 1970); 2) дневнике посматрања; и 3) номинацију васпитача. Одређено је да ће се ликовна колонија одржавати једном годишње у трајању од три дана, током ког периода ће се реализовати тематски конципиране ликовне радионице у трајању од по два сата. По завршетку радионица, организује се изложба дечјих радова насталих током трајања колоније у ликовној галерији Факултета.

Планирање и реализација ликовних радионица које чине скуп проблемских ситуација учења, као и конкретних ликовних проблема и задатака за ликовно даровиту децу, поверено је методичарима ликовног васпитања и образовања који се уједно баве и ликовном праксом у различитим областима ликовних уметности. Задатак ових стручњака био је да осмисле такве ликовне активности које ће: омогућити адекватан рад са даровитом децом у зони наредног развоја; мотивисати даровиту децу на учешће како применом нових ликовних медија тако и својом комплексношћу која захтева промишљање и посвећеност. Ликовни задаци су осмишљавани тако да понуде проблемске ситуације подстицајне за развој дечјег визуелног мишљења и активирање што више мисаоних процеса у ликовном раду кроз нова искуства и знања о раду са до тада непознатим ликовним техникама, средствима и материјалима. Свеукупно, ликовне радионице конципиране су тако да даровитој деци обезбеде нова знања и искуства из области ликовног изражавања, позитивну атмосферу за рад и размену идеја, прилику да питају и износе мишљење о ликовним проблемима, радовима и поступцима и траже своја оригинална решења у ликовном раду.

ОПИС ПРОГРАМА РЕАЛИЗОВАНИХ ЛИКОВНИХ КОЛОНИЈА

До сада су реализоване две радионице *Ликовне колоније као подршке деци предшколској узраста даровитој за ликовно изражавање*. Програм прве ликовне колоније био је заснован на графичком ликовном подручју. Кренули смо од идеје да деци понудимо могућност изражавања у ликовном подручју које је веома запостављено у пракси наших предшколских установа. Разлог запостављености графичких техника је са једне стране заблуда васпитача да ове технике подразумевају искључиво поступке који нису безбедни за дечји рад, а са друге стране и сама техничка захтевност процедура рада. Поступак рада у графичком медију начелно подразумева поштовање следа припремних и радних активности које спроведене правилно и у целости у исходу

дају графички тираж као крајњи циљ једног графичког пројекта. Овакав начин рада, који тражи јасно осмишљену припрему и планирање свих корака унапред, код деце у овом узрасном периоду може додатно да подстакне и унапреди развој когнитивних способности. Ликовно изражавање идеја, мисли или осећања у графичком медију захтева правилан избор одговарајуће технике за доследну реализацију почетне ликовне идеје, транспоновање њених естетских вредности, промишљање експресивних потенцијала изабране технике и у неким случајевима и усклађивање почетних ликовних решења и замисли са техничким и/или изражајним могућностима које изабрана техника пружа. Током реализације програма, деца су имала прилику да истражују и изражавају своје идеје кроз различите графичке технике са којима до тада нису имала контакта ни искуства. Програм колоније укључивао је рад у техникама високе штампе и штампање отисака на графичкој преси за ручну штампу. Деца су кроз практичне активности самостално прошла цео стваралачки процес у графичком медију, од идејне скице, преко израде матрице и поступка отискивања до штампе тиража. На завршној изложби представљена су по три рада сваког детета, изведена у различитим графичким техникама: калографија, фротаж и монотипија.

Тродневни програм рада друге ликовне колоније симболично је носио назив „Суперхероји” јер полазници колоније су деца-суперхероји која су се истакла даровитошћу за ликовно стваралаштво, а своје *супер* моћи сада је требало да примене у задацима репродуковања дела познатих уметника с краја 19. века и сликања (својих) суперхероја на финалној радионици. Ликовно подручје које је одабрано за оквир радионица овог пута било је сликање. Иако се, за разлику од графичких техника, сликарске технике примењују у раду са децом предшколског узраста, овим техникама ретко се прилази систематски и довољно квалитетно за адекватно напредовање дечјег ликовног израза. Први циклус проблемских ситуација за учеснике овог програма подразумевао је формирање сликарске палете и трагање за конкретним нијансама које доминирају на унапред одабраним делима Клода Монеа и Винсента ван Гога, а затим и њихову примену у репродуковању одабраног уметничког дела у две различите сликарске технике. Најзначајнији исход ових задатака био је са једне стране унапређивање основних знања даровитих предшколаца о кругу боја као и стицање практичног искуства у формирању сликарске палете, мешању боја и трагању за специфичним и унапред задатим тоновима. Са друге стране, рад на сликарском импрегнираном папиру и са квалитетним четкицама и темперама у амбијенту правога сликарског атељеа учинио је значајан допринос дечјем искуству креативног ликовног и стваралачког рада. Други део програма пред децу је увео проблем ликовног одговора на популарну песму италијанског кантаутора Мистер Реина „Суперхерој” применом техника монотипије и темпера на платну, што је такође за све њих била новина. На завршној изложби представљено је по пет радова

сваког детета: слика изведена темпером на импрегнираном папиру, слика изведена темпером на сликарском платну, слика изведена сувим пастелом, слика-монотипија, папир са палетом боја.

ЗАКЉУЧАК

Графичка ликовна колонија за ликовно даровиту децу предшколског узраста, одржана 2022. године, потврдила је гледиште да ликовне колоније као додатни облик васпитно-образовног рада могу бити успешан модел педагошке подршке ликовно даровитој деци предшколског узраста за подстицање и развијање њиховог стваралачког мишљења и креативног изражавања. Ова графичка колонија пружила је даровитој деци прилику да прошире опсег могућности за ликовно изражавање кроз различите технике графичког медија. Успешна реализација матрица за технику калографије показала је да деца предшколског узраста и те како могу да примењују графичке поступке у свом ликовном раду, а мотивисано учешће деце у истраживачким ликовним активностима у области технике фротаж и монотипије потврдили су да увођење новина у погледу нових и захтевнијих ликовних поступака позитивно утиче на активност и мотивацију даровите деце. Полазницима сликарске ликовне колоније 2023. године омогућено је да у раду примене нове сликарске материјале и поступке, и то приликом решавања комплексних задатака који су од њих захтевали промишљање, прецизност, труд и истрајност како би се дошло до жељеног резултата. Полазници су добили прилику да трагају за властитим ликовним решењима и покажу своју оригиналност, а све време су се могли ослонити на стручну помоћ гостујућих уметника и педагога. Формирање сликарске палете по узору на задато уметничко дело био је најзахтевнији задатак одржаних радионица. И поред тога што је за децу то била новост у процесу сликања, која је тражила увођење и поштовање одређене процедуре, деца су показала интересовање, фокусираност и истрајност у савладавању овог проблема. Задовољство добијеним резултатима у виду сопствених палета боја показало је вредност овог приступа који даровитој деци поставља нове изазове и подиже ниво лествице у процесу учења.

Реакције деце, њихових васпитача и родитеља, и закључци методичара и уметника који су учествовали у припреми и реализовали ликовне радионице током две *Ликовне колоније за децу предшколског узраста даровитој деци за ликовно изражавање*, потврђују претпоставку да предложени модел рада са даровитом децом и те како може бити ефикасан у неговању и развијању ликовне даровитости код деце предшколског узраста. Реализоване активности на ликовним радионицама доказале су да унапређивање проблемских ситуација у развоју дечјег ликовног стваралаштва свакако захтева допринос стручњака раду васпитача и да је ова сарадња на неговању даровитости

за ликовни израз неопходна. С обзиром на редовни предшколски програм, разноврстан ангажман васпитача у раду са децом предшколског узраста и недовољну компетентност васпитача за рад са ликовно даровитом децом, закључујемо да редовне екстракурикуларне активности објективно могу допринети подршци даровитој деци. Модел реализоване ликовне колоније показао се успешним у контексту краткорочних или једнократних „педагошких интервенција” у раду са децом даровитом за ликовно изражавање. Сматрамо да је овај модел вредан даљег развијања и унапређивања како би се те „једнократне интервенције” преобразиле у системску и перманентну педагошку праксу интеринституционалне сарадње, а са циљем да даровита деца имају дугорочну и одговарајућу подршку у процесу развијања своје даровитости.

ЛИТЕРАТУРА

Алдрих (2008): J. L. Aldrich, *Artist Colonies in Europe, the United States, and Florida*, USF Graduate Theses and Dissertations, University of South Florida.

Брајчић, Кушчевић (2019): М. Брајчић, Д. Кушчевић, Evaluating of artistically gifted children in kindergarten, In: J. Herzog (Ed.), *Contemporary Aspects of Giftedness*, Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 21–32.

Винер (1993): Е. Winner, Exceptional Artistic Development: The Role of Visual Thinking, *Journal of Aesthetic Education, Special Issue: Essays in Honor of Rudolf Arnheim*, 27(4), 31–44.

Винер (1999): Е. Winner, Giftedness vs. creativity in the visual arts, *Poetics*, 24, 349–377.

Вон Кароли, Винер (2005): С. von Karolyi, Е. Winner, Extreme Giftedness, In: R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness*, Second Edition, Cambridge University Press, 377–394.

Ђорђевић (2022): Ј. Ђорђевић, Едукација студената за рад са децом даровитом за ликовно изражавање, *Узданица – Часопис за језик, књижевности и педагошке науке*, XIX/2, Јагодина: Факултет педагошких наука, 197–213.

Јевтић (2009): В. Јевтић, Структура компетенција даровите предшколске деце, Daroviti i društvena elita, *Zbornik 15*, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”, 250–259.

Калахан, Милер (2005): С. М. Callahan, Е. М. Miller, A child-responsive model of giftedness, In: R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness*, Second Edition, Cambridge University Press, 246–279.

Карлаварис (1986): В. Karlavaris, *Metodika likovnog vaspitanja predškolske dece za 3. godinu pedagoške akademije*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Кауфман, Стербнерг (2008): S. B. Kaufman, R. J. Sternberg, Conceptions of Giftedness, In: S. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of Giftedness in Children, Psychoeducational Theory, Research*, Springer, 71–91.

Кер (2009): В. Kerr (Ed.), *Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent*, SAGE Publications, Inc.

Clark's Drawing Abilities Test (CDAT): <https://drawingtest.org/cdat/test-uses/>, посећен 20. јула 2022.

Којић, Карлаварис, Којић (2020): М Којић, В. Karlavaris, С. Којић, *Metodika likovnog vaspitanja dece predškolskog uzrasta*, Podgorica: Univerzitet Crne Gore.

Кокс (2000): М. Кокс, *Дечији цртежи*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Крагуљац, Карлаварис (1970): М. Kraguljac, В. Karlavaris, *Estetsko procenjivanje u osnovnoj školi, Praćenje eksperimentalnog programa za estetsko procenjivanje u okviru likovnog vaspitanja u osnovnoj školi*, Beograd: Umetnička akademija u Beogradu.

Маравић (2014): М. Маравић, Социјалне конструкције појма дечје уметности, *Зборник Института за педагошка истраживања*, 46(2), 385–395.

Монкс, Кацко (2005): F. J. Monks, M. W. Katzko, Giftedness and Gifted Education, In: R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness*, Second Edition, Cambridge University Press, 187–200.

Рензули (1978): J. S. Renzulli, What Makes Giftedness? Reexamining a Definition, *The Phi Delta Kappan*, 60(3), 180–184, 261.

Рензули (1999): J. S. Renzulli, What Is This Thing Called Giftedness, and How Do We Develop It? A Twenty-Five Year Perspective, *Journal for the Education of the Gifted*, 23(1), 3–54.

Рензули (2005): J. S. Renzulli, The three-ring conception of giftedness. A developmental model for promoting creative productivity, In: R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness*, Second Edition, Cambridge University Press, 246–279.

Селаковић, Ђорђевић (2019): К. Selaković, М. Ђorđević, Individual Educational Plan for Artistically Gifted Students – Challenges and Issues, In: J. Herzog (Ed.), *Contemporary Aspects of Giftedness*, Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 235–247.

Стернберг, Дејвидсон (2005): R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness*, Second Edition, Cambridge University Press.

Стернберг, Џарвин, Григоренко (2011): R. J. Sternberg, L. Jarvin, E. L. Grigorenko, *Explorations in Giftedness*, Cambridge: Cambridge University Press.

Фајфер, Блеј (2008): S. Pfeiffer, S. Blei, Gifted Identification Beyond the IQ Test: Rating Scales and Other Assessment Procedures, In: S. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of Giftedness in Children, Psychoeducational Theory, Research*, Springer, 177–198.

Фајфер (2018): S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of Giftedness in Children Psychoeducational Theory, Research, and Best Practices*, Second Edition, Springer, 2018.

Филиповић (2016): С. Филиповић, *Методичка пракса ликовних педагога*, Београд: ФЛУ.

Jovana N. Ђорђевић

Miloš M. Ђорђевић

Mia M. Arsenijeвић

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Didactics and Methodology

ART COLONY AS PEDAGOGICAL MODEL FOR SUPPORTING GIFTED PRESCHOOL CHILDREN

Summary: Artistically gifted children at preschool age can be identified through analysis of their artworks, as well as through a specific behavior these children express when dealing with art assignments. While gifted children demonstrate faster progress from one drawing phase to another, they also show high level of motivation and devotedness to the work itself. Even though preschool teachers are mostly capable of recognizing children who show above-average drawing abilities, they are rarely capable of adapting their teaching in a way to support children's giftedness. This paper presents a possible approach of supporting preschool children's giftedness in art, developed at the Faculty of Education in Jagodina.

Since preschool teachers need external support in their work with artistically gifted children, we developed and implemented a specific model of promoting and nurturing art giftedness in preschool children. The model was based on the principles of art colonies, adapted to our specific goals and conditions of work. Conceptualized as an extracurricular activity, art colony for artistically gifted preschool children consisted of art workshops developed and implemented by professional artists and art teachers. Art workshops were conceptualized to introduce children to new and more complex art techniques and procedures, and to challenge them with more complex art problems. Two art colonies have been held so far, both lasted for three days, each including ten preschool children recognized as gifted in art.

Based on positive reactions from both children who participated in the colonies and their teachers and parents, it was concluded that the proposed teaching model of an art colony can be considered as a pedagogically appropriate approach to support artistically gifted preschool children.

Keywords: giftedness in art, art colony, pedagogical models of supporting giftedness in art, teaching gifted children, preschool age.